

Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності держави

Вступ

Процеси глобалізації, інтеграції та інформатизації суспільства у XXI ст. вимагають принципово нових підходів до формування та забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Ключовими факторами успіху в сучасній конкурентній боротьбі є інновації. Окрім цього, темпи і якість економічного зростання підприємства в новому часі безпосередньо залежать від політики і вибраної стратегії розвитку інтелектуального потенціалу держави. Україна як держава, що протягом 2007-2008 років продемонструвала подальше зниження рівня інтегральної конкурентоспроможності (84-місце у 2005 році), в тому числі у категорії «Технологічна готовність», має нарешті звернути увагу на інноваційну політику.

Дослідженням цієї проблеми зростання конкурентоспроможності займаються як світові інститути (Всесвітній банк, МВФ та інші), так і окремі зарубіжні і вітчизняні учені (В.Геєць, Н. Говорова, З. Боргів, М. Портер ін.).

Взаємозв'язок між конкурентоспроможністю та інноваційною діяльністю впливає з визначень цих понять. Під конкурентоспроможністю можна розуміти «здатність країни або підприємства виробляти товари або послуги, які можуть конкурувати на світовому ринку». У свою чергу під інновація – це «впровадження нової або істотно покращеної ідеї, товару, послуги, процесу або практики, яка призначена для отримання кращого результату». Таким чином, інноваційна діяльність може розглядатися як засіб підвищення конкурентоспроможності [2].

Постановка задачі

Основними завданнями даної публікації є дослідження сучасних проблем зниження конкурентоспроможності вітчизняної економіки, визначення ролі інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності держави та визначення напрямів формування ефективного ринку інновацій.

Методологія

У даній роботі використано системний підхід до аналізу особливостей формування та впровадження інновацій в українському бізнес-середовищі. Методологічну основу становлять методи системного та порівняльного аналізу, логічного узагальнення, елементи прогнозування. Інформаційною базою дослідження виступили праці вітчизняних та зарубіжних економістів,

матеріали періодичних видань, дані Державного комітету Статистики України.

Результати дослідження

Для формування внутрішнього ринку інновацій і технологій України, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на високотехнологічному зовнішньому ринку необхідно точно визначити пріоритети України в подальшому розвитку економіки. Прагнення України приєднатися до провідних регіональних формувань поки залишається тільки прагненням, оскільки на світовому ринку продукція більшості українських виробників може бути реалізована тільки в рамках демпінгових або нелегальних угод. На світовому ринку конкурентноздатними визнано менше 1% українських товарів і послуг. В той же час, економіка України на 70 % залежить від експорту. Проте товарна номенклатура товарів, що реалізуються на зовнішньому ринку, як і раніше складається з товарів сировинної групи і напівфабрикатів: металопродукції, мінеральних продуктів і продукції хімічної галузі, які загалом складають 65 % українського експорту. З умов, що Україна майже повністю залежить від зовнішніх енергетичних ресурсів, а енергоємність вищенаведеної продукції в країні найвища по Європі, неможливо говорити про конкурентоспроможність або прибутковість українського виробництва і експортних операцій [3].

Крім того, застаріла виробнича база більшості підприємств України не дозволяє їм проводити продукцію, якістю і рівнем витрат що відповідає світовим стандартам. Серед чинників стримуючих інноваційні процеси слід зазначити, наприклад [4]:

- слабкий рівень науково дослідницької бази, неготовність підприємств до освоєння новітніх науково-технічних досягнень, недолік інформації про нові технології, ринки збуту;
- недолік власних грошових коштів, високі економічні ризики, тривалі терміни окупності інноваційних проектів;
- недостатній рівень опрацювання регламентуючих законодавчих і нормативно-правових документів;
- недостатня інноваційна розвиненість ринку технологій.

Ключовим поточним завданням є вивірена в часі і в галузевих пріоритетах точкова підтримка технологічних і експортоорієнтованих виробництв. Зарубіжний досвід свідчить, що і в складних економічних умовах сильна держава може здійснювати в певних мінімальних об'ємах орієнтовану промислову політику. Практичною основою її розробки і реалізації, на нашу думку, повинні стати рішення таких головних задач [5]:

1. оцінка ступеня конкурентоспроможності національної економіки з визначенням умов і чинників, які можуть сприяти ефективній конкуренції, збільшенню експортного потенціалу держави;

2. обґрунтування пріоритетних галузей, виробництв і видів продукції, які мають або можуть отримати в коротко- і середньостроковому періоді конкурентні переваги на світовому ринку;

3. визначення шляхів і заходів державного сприяння підвищенню конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, зокрема за рахунок цільової підтримки пріоритетних галузей і виробництв;

4. об'єднання зусиль держави в здійсненні структурної перебудови, інноваційної політики і соціально-економічного розвитку регіонів для підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва;

5. науково-практичне і інституційне забезпечення заходів щодо підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, виходячи з національних умов і особливостей світового ринку.

Налагодження такої роботи вимагає відповідного організаційно-методичного забезпечення. Можна, звичайно, скористатися досвідом країн з розвинутою ринковою економікою, але саме він свідчить, що підходи до визначення напрямів економічного розвитку повинні базуватися на національних особливостях функціонування того або іншого виробництва.

Отже, можна виділити пріоритетні напрями інноваційної діяльності з погляду підвищення конкурентоспроможності українських підприємств, зокрема, виділяються [7]:

1) ресурсозберігаючі технології, нові матеріали і джерела енергії;

2) підвищення конкурентоспроможності продукції машинобудування і радіоелектроніки, розширення їх експорту і заняття нових ніш світового ринку;

3) імпортозаміщення виробництва;

4) інформаційні технології;

5) телекомунікації і зв'язок;

6) переробка і зберігання сільськогосподарської продукції;

7) охорона навколишнього середовища.

З метою активізації інноваційної діяльності повинна бути вироблена нова інноваційна політика, що є сукупністю принципів і заходів, що забезпечують створення сприятливого інноваційного клімату в для конкурентоспроможних підприємств. Вона повинна об'єднувати загальними завданнями науку, техніку, виробництво, споживання, фінансову систему, освіта і повинна бути орієнтована на використання інтелектуальних ресурсів, розвиток високотехнологічних виробництв і пріоритети економіки. Інноваційна політика України на сучасному етапі розвитку держави повинна базуватися на таких найважливіших принципах, як [5]:

1) визнання моделі інноваційного розвитку економіки як пріоритетної;

2) створення державою економіко-правових умов і економічних механізмів, що забезпечують перетворення інновацій на істотний чинник економічного зростання;

3) максимальне використання ринкових механізмів активізації інноваційної діяльності і підприємництва, створення рівних стимулів для всіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності;

4) ефективний розвиток і використання власного науково-технічного потенціалу і його реформування відповідно до цілей економічної політики;

5) оптимальне поєднання інтересів розробників, виробників продукції і інвесторів, визнання об'єктів інтелектуальної власності як джерело доходів. Реалізація цих принципів вимагає проведення експертизи і формування законодавства з погляду найбільш ефективного стимулювання інноваційної діяльності і забезпечення розвитку інноваційних процесів в основних сферах промисловості, сільського господарства і соціального комплексу.

Як основні напрями діяльності держави в системі підтримки реалізації досягнень НТП на підприємствах потрібно виділити, перш за все, наступні [6]:

1) розвиток системи страхування інноваційних проектів

2) розвиток інформаційної системи про передові технології і стан їх ринків

3) реалізацію венчурних проектів

4) кваліфікований інжиніринг, консалтинг і аудит.

Також має бути передбачене забезпечення захисту прав на результати інтелектуальної праці, розвиток малого науково-інноваційного підприємництва, тобто сприятливих економічних, правових, організаційних і інших умов для виникнення нових фірм, зайнятих створенням і комерціалізацією науково-технічних нововведень. Повинен бути створений відповідний рівень стандартизації, метрології і сертифікації, ефективної патентної системи, що забезпечує захист прав на результати інтелектуальної праці. Так, обов'язковим є забезпечення відповідності експортної продукції міжнародним стандартам шляхом впровадження на підприємствах систем управління якістю на базі міжнародних стандартів серії ISO 9000—9002.

Механізм реалізації інноваційних напрямів припускає також використання різного роду регуляторів: пільгового оподаткування в науковій сфері, субсидування, пільгового довгострокового кредитування розробників і споживачів науково-технічної продукції, збільшення витрат на НДДКР, стимулювання праці науковців, здійснення підготовки кадрів. Крім того, важливим аспектом інноваційної політики держави для підвищення конкурентоспроможності підприємств є розвиток науково-технічної співпраці із зарубіжними країнами.

У сучасних умовах, коли розвиток науки і техніки досяг виключно великих масштабів, жодна з країн, навіть таких, як США, Японія, Німеччина,

Росія, з їх величезним науковим потенціалом, не в змозі в рівній мірі забезпечити розвиток всіх напрямів науково-технічного прогресу.

Для України питання підвищення конкурентоспроможності інноваційних підприємств на світовому ринку стоїть вельми гостро. Україна на даний момент фактично є активним постачальником технологій і інтелекту на світовий ринок. Проте незаперечним фактом є і те, що такі постачання Україною як правило здійснюються безоплатно, найчастіше у вигляді витоку науковців. А якщо розглядати ситуацію в цілому, то Україна від такого експорту технологій терпить збитки, оскільки перш за все держава несе витрати на навчання фахівців, які потім емігрують в розвинені країни, а потім Україна імпортує технології, створені її ж громадянами, що також є для неї збитком.

Очевидно, що технологічний комплекс України на даний момент знаходиться в занепадницькому стані, і до його відновлення і розширення необхідно підходити комплексно, суміщаючи творчу діяльність держави і самих підприємств і науково-дослідних центрів. У сучасних умовах аналітики бізнесу найбільшу увагу приділяють технопаркам як способу інтернаціоналізації і комерціалізації української технологічної думки. Створюючи технопарки, Україна, по суті, лише повторює шлях, виконаний високорозвинутими країнами світу, що віддали свій технологічний розвиток в руки високоінтелектуального венчурного бізнесу [5].

Висновки

Таким чином, існуючі позиції України на зовнішньому ринку свідчать про дуже низьку конкурентоспроможність українських підприємств в світі, обумовленою сировинною структурою українського експорту. Для підвищення конкурентоспроможності української продукції державі необхідно стати активним учасником світового ринку технологій, що передбачає здійснення нової інноваційної політики, заснованої на верховенстві НТП в економічному розвитку.

Діяльність самих підприємств у сфері інновацій повинна бути заснована на міжгалузевому технологічному обміні і венчурному інвестуванні в нові прогресивні розробки, розвитку корпоративних зв'язків з провідними світовими фірмами і участі в реалізації транснаціональних проектів. Обов'язковим є запровадження світових стандартів якості продукції, що є необхідною умовою ефективного розвитку експорту інноваційної продукції.

Література:

1. Долгов С.И. Глобализация экономики: новое слово или новое явление [Текст]. М.: Экономика, 1998. — ISBN 3-406-38862-0.

2. Портер. М. Конкурентное преимущество: как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость [Текст]. М.: Экон. наука, 2005. - ISBN 5-9614-0143-0* (рус.). — ISBN 0-684-84148-7 (англ.).
3. Н.А. Кизим, В. М. Горбатов. Концентрация экономики и конкурентоспособность стран мира [Текст]. – Харьков: Инжэк, 2005. – с. 145-147. — ISBN 978-966-392-117-4
4. Говорова Н. Конкурентоспособность — основной фактор развития современной экономики [Текст] // Проблемы теории и практики управления. 2006. № 4. с. 24—29.
5. Грозна В.В. Підвищення конкурентоспроможності економіки України як передумова співробітництва з ЄС. [Текст] // Актуальні проблеми економіки, 2003, 11(29): с. 130-141.
6. Абибуллаев М.С. Теоретико-методические основы оценки инновационного развития предприятий [Текст] // Стратегія економічного розвитку України, 2004. - №15. – С. 80-87
7. Инновационная деятельность- средство повышения конкурентоспособности предприятия [Electronic Resource] // электронный научный журнал. – Mode of access: <http://uecs.mcnip.ru/>. – Last access: 103-2009. – Title from the screen.